

K 398
3

ქართული
1925

79

ქართული მკურნალობით განსწავლულ მკურნალის

სიმონ ცოტაძის

ქ ა რ თ უ ლ ი

დიკლოზის სამზარეულო

ისტორიული მიმოხილვა

VIII—XV საუკუნეებამდე

წ. კვიციანიძისა

ტფილისი

ს.ს.მ.უ.ს. პოლიგრაფტრესტის 1-ლი სტამბა პლენანოვის ქ. № 91.

1925

ქართული მკურნალობით განსწავლულ ექიმთა ლიკლომის აგავი

ისტორიული მიმოხილვა.

1923 წელს, მე დავბეჭდე წიგნი სახელდობ: — „ქართულის მკურნალობის ისტორიიდან და ქართული მკურნალობით განსწავლული სიმონ დავითის ძე ცოტაძე“.

ამ წიგნის გამოცემას თბილისში ბევრი მტერი გამოუჩნდა, საქართველოს მთავარ საექიმოს გამგეობის ექიმებთ შორის გამოჩნდნენ ექიმი, რომელთაც ჩვენ გამოცემულ წიგნის წინააღმდეგ ბრძოლა დაიწყეს, რასაც მალე მოჰყვა კამათი და უმაღლეს მთავრობის ექიმებთა შორის მიწერ-მოწერაც გაიმართა.

ზოგიერთნი სიმონ ცოტაძეს ამხელდნენ, რომ შენ ექიმობის დიპლომი არა გაქვს და ამიტომ ექიმობაც არ შეგიძლიან, თუ ამას არ დაიშლი, მაშინ ჩვენ მთავრობის კანონის ძალით ექიმობას აგიკრძალავთო.

ეხლა ამის შესახებ ჩვენ ვილაპარაკებთ, რომ ვინმემ რაღე უმეცრება არ დაგვწამოს.

პატივცემულ მსწავლულ მკურნალებს, ასეთი სამდურავის უფლება აქვსთ, რომ მათ ასე თამამათ ილაპარაკონ, ასეთი მუქარების და საყვედურიც განაცხადონ, ასეთს მუქარებას და საყვედურებს მეც პატივს ვსცემ, ვინაიდან თუ ასეთი მკაცრი საქციელი და მუქარება არაა, უამისოთ შეიძლება, რომ ქ. თბილისში და სხვაგანაც მრავლად გაჩნდნენ ისეთ უმეცარ ექიმბაშები, ექიმობის არა მცოდნე პირები, უმეცარი ჯადობაზები და აბაშები, რომელნიც ხალხს დაუწყებნ მოტყუილებით ექიმობას, მორჩენის მაგიერ ავანტყოფის დაღუპვას და სიკვდილს.

ამაში ჩვენც ვეთანხმებით პატივცემულ მსწავლულ მკურნალებს — და მათ მკაცრს საქციელს, რომ იგინი ასე მკაცრის კანონით იცავენ ევრობის ნათელ მედიცინის ღირსებას, ეს საქიროც არის ასე, ვინაიდან მთელი თბილისი სავსეა მატყუარა ექიმბაშ, უმეცარ ჯადობაზებით, — მკითხავ-მარჩილებით, თათრის მოლებით, ახუნდებით და სხვაც ასეთ არა მცოდნე უმეცარ ტყუილ ექიმებით.

ასეთ ექიმნი დიდათ ვნებენ ხალხს, მრავლათ ხოცენ მათ, ამის ცნობები ხშირათ ადგილობრივ გაზეთებშიაც იბეჭდება და ყველა აღშფოთებულია ამაზედ, ყველანი ითხოვენ ერთხმით ასეთ არა მცოდნე ექიმთა ალაგმას და მოსპობას.

ასეთ უმეცარ ექიმებს ბევრი ავანტყოფი გაუგზავნიათ საიქიოს და ჯერეთ ესენი ბევრსაც გაგზავნიან შემდეგაც, ამიტომ ჩვენც ვეწინააღმდეგებით ასეთ ექიმებს და ვგმობათ მათ ბოროტ საექიმო ეშმაკობას და სივერაგეს, რომ პატივცემულ განსწავლულ ექიმნი რომ ამაში მართალნი ბრძანდებიან, ამას ფიცი და დამტკიცება არ უნდა ჩვენც ვეთანხმებით მათ.

ვიმეორებ და—კიდევ და კიდევ ამას საქვეყნოთაც ვაცხადებთ, რომ პატივცემულ ექიმთ, როგორც ევროპულათ განათლებულ კაცები, ასეთ ძიებაში მართალი ბრძანებიან, მათ წინააღმდეგ ლაპარაკი და ბრძოლა იქნება ერთის მხრივ უმართებულო საქციელი და მასთან უმეცრული უსამართლობაც.

ჩვენი ვალია, რომ ყველანი ასეთ გარემოებას უნდა ერთათ ვებრძოლოთ, მატყუარა ექიმბაშები უნდა ავლაგმოთ, რომ ასეთი დევნით მათი რიცხვიც შემცირდეს, ეს უნდა ხალხმაც გაიგოს და გაიცნას მათი მატყუარობა და საწყალი ხალხის წინაშე მტურულათ მოქმედობა, მე თვითონ ვარ ასეთი ექიმბაშების მდევნელი და მძრახველი, რადგანაც მათ ბევრი ავანტყუფი მოუწამლავთ, ამაში მათ კაი ფულებიც აუკრეფიათ, ამის სანაცვლოთ ავადმყოფი არ მოურჩენიათ და ბოლოს იგი მოუკლავთ კიდევ.

იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ასეთი უმეცარ ექიმების მოსპობით ხალხში ბევრი რამ უბედურობაც მოისპობა, ბევრი ავანტყოფი გადარჩება ბოროტებას, ხალხის მოწამლავსა და მოსპობას.

იმედია, რომ ასეთი გონივრულის მოქმედებით, განათლებულ მკურნალთათვის, თვით საქართველოს მთავრობაც ერთათ მიახწევს კარგს საწადელს და ხალხის მატყუარ ექიმბაშებსაც ალაგმავენ, განდევნიან.

II

მაგრამ ვიტყვით იმასაც, თუ ეს ასე არ არის, თუ ქართული მკურნალობით და ქართული „კარაბადიმებით“ გამოცდილი ექიმი. თუ ის არ არის ისეთი უმეცარი და უვიცი, როგორც არიან უმეცარი ექიმბაშები, ჯადობაზები, მკითხავ-მარჩილები და ბეყრიც კიდევ სხვა ასეთნი, მაშინ ასეთ მცოდნე ექიმმა რა დააშავა, ვის რა წაუხდინა, სამართლიანი მთავრობის წინაშე არავის ათასფერი, ამი-

ტომ ამ გარემოების შესახებ დაფიქრება არას საჭირო, სიფრთხილზე; პიროვნების არ დაჩაგვრა, რომ ასეთი სიფრთხილით სადმე ვინმე არ იქმნეს შეუსაბამოთ დასჯილ-დაჩაგრული, რადგანაც შეიძლება ასეთ ექიმებშიაც იყვნენ ზოგიერთი მცოდნე პირნიც, რომელთაც შეიძლება ექიმობაშიაც ამის კარგი ცოდნაც ჰქონდეთ, რასაც თავის შესაფერი ღირსება ექნება, შეიძლება მან ბევრი ისეთი საექიმო ცოდნა იცოდეს, რაც ჩვენს ევროპიულათ დაწინაურებულ მედიცინის მცოდნე პირებს არაფერი შეგნება ექმნებათ ამისი.

ამიტომ ასეთ პატივცემულ და ევროპიულათ განათლებულ ექიმებს ნოვახსენებთ შემდეგ ცნობას, რაც არ უნდა იყოს შესაფერ—ყურადღებას მოკლებული.

შეიძლება, რომ ქართულ ძველ „კარაბადიმებში“ ბევრი ისეთი მკურნალობა იყოს აღწერილი, რის ცოდნა ევროპის მედიცინას არა აქვს, ამიტომ ყველა მას შესწავლა უნდა, გაცნობა და არა დევნა და გმობა ძირბან ფესვიანათ, ეს აუცილებელია, ვინაიდან ქართულ „კარაბადიმებს“ აქვს მეტად მდიდარი ისტორია, იგი წარმოადგენს არა მარტოთ ქართველ ერის განათლებულ მკურნალთა და დოსტაქართა ცოდნას, არამედ იგი არის ნათელი სახე და სალაროს კრებული, როგორც ქართველ მსწავლულ ექიმთა და მკურნალთა ისევე ინდოელთა, ქალდეველთა, არაბთა, სპარსთა, ოსმალთა, სომეხთა და სხვათაც.

იმედი გვაქვს, რომ ეს ჩვენი ისტორიული მოხსენება მათის განათლებულის გონების წინაშე საძრახელათ არ დარჩება, იგი არაფერს პოლემიკას არ გამოიწვევს.

არამედ ჩვენ მოხსენებას პატივის თვალით შეხედვენ, ასეთ მკურნალს ექიმებს დიპლომის უქონლობის გამო დევნას არ დაუწყებენ, არამეთ მათ დაიხლოვებენ, მათს მოქმედებას გაეცნობიან, თუ მათში რამე ღირსეულ ცოდნას დაინახავენ მით ისარგებლებენ და უფრო დიდ საქმეს და სიკეთეს გამოაჩენენ ექიმობის სასარგებლოთ, ვიდრე უარის ყოფნის მიმართულებით რ სასტიკის ბრძოლვით, ამის მაგალითი გახლავს აი რა პირობებში:

თბილისში სცხოვრობს ერთი ასეთი ექიმი, სიმონ დავითასძე ცოტაძე, ეს ექიმი გამოკლებულია ზემოთ არა მცოდნე ექიმბაშები-საგან, ამას მათი მგზავსების არაფერი აქვს, მართალია ამ ექიმს თავის ცოდნა ევროპიულს სასწავლებლებში არ მიუღია, არც რუსულ საექიმო სკოლაში უსწავლია, მიტომ მას ამის საექიმო ცოდნის დიპლომიც არ არ აქვს მიღებული.

ამის ნაცვლათ, ამ კაცს აქვს შესწავლილი ქართული-მკურნალო-
ბა, ქართული, „კარაბადიმებით“ მას ამ ქართული „კარაბადიმე-
ბის“ შეკრებას, მათ ძიებას და გადაწერა—შესწავლაში ორმოცი წე-
ლიწადი მეტი გაუტარებია, ამ ხნის განმავლობაში, იგი ისე მომზა-
დებულა, ისე განსწავლულა ქართული „კარაბადიმებით“ რომ ბო-
ლოს მას მკურნალობაც შესძლებია და დაუწყებია ექიმობა, ამის სა-
ფუძვლათ და ძალათ მას თვისი ცოდნის დიპლომიც იმავე ქართული
„კარაბადიმებიდამ“ მიუღია, თვით განსწავლულა და საექიმო ცოდ-
ნაც შეუძენია.

ამ ლაპარაკს და სიმონ ცოტაძის ცოდნას, რომ აქვს თავისებუ-
რი ღირსებას არ მოკლებული მნიშვნელობა, ამიტომ მოვსთვლით აქ
იმასაც თუ ამ კაცს თავის ცოდნის საექიმო განვითარების დროს,
ექიმობასთან ერთათ რა საგნები შეუსწავლია, რასაც არა აქვს არა
მცირე მნიშვნელობა ქართულს საექიმო მეცნიერებაში.

სიმონ ცოტაძეს თავის მკურნალობის შესწავლის დროს, კარგა-
შეუსწავლია თვით წამლების შემზადების ოსტატობაც, თუ ამ წამ-
ლების შემზადებისათვის სად რა წამლების მასალა უნდა მოიპოვოს.
როგორც ბალახები, ისე სხვა და სხვა ყვავილები და ნივთიერებანიც.

უნდა მოგახსენოთ, მოქალაქენო, რომ ეს გარემოება არის მე-
ტათ დიდი განსაცვიფრებელიც, მან იცის იმ მცენარეთა და ბალა-
ხების ანუ წამლების მოსაძებნი ადგილებიც, თუ სად რომელ სოფლი-
საკენ მთას და ბარში წამლობისათვის საჭირო ბალახ-ბულახები და-
ყვავილები სად მოიპოვებინ, აი. ამის მაგალითი: ამისთანა ძნელი სა-
ძებარი წამლის მოპოვების საქმე, რითაც იგი არჩენს ბნედით ავანტ-
ყოფს, ამის წამლის მასალას იგი პოულობს გორის მაზრის, ერთ სო-
ფლის მახლობლათ, ისიც მიწაში ჩაფლულს, თვალით დაუნახავს, რო-
გორ მიაგნო მას, საიდგან იპოვნა იგი, მის არსებობას, უნდა ითქვას-
რომ არც ეს არის უბრალო რამე საქმე, ჩემგან თქვენ ამის მნიშვნე-
ლობის სწავლს არ მოგინდებათ, ვინაიდან თქვენ ჩემზე კარგა მომ-
ზადებული ექიმები ბრძანდებით, იმედი მაქვს მე, რომ თქვენ ამ კა-
ცის დაუცხრომელ შრომას. სამართლიანის თვალთ შეხედამთ, რის
შრომას, დაფასებას არ დაუკარგავთ, მას სამაგიერო პატივის ცემას
გადაუხდით მით უფრო, რომ მან შესძლო და ქართული მივიწყებუ-
ლი „კარაბადიმებიდგან“ ამდენი ღირსეული—ცოდნა ამოკრიფა, სა-
ყურადღებოა კიდევ ერთი გარემოება, რომ დღეს, ერთი გავრცელე-
ბული სატიკერის წამლის ბალახებს, იგი პოულობს ქალაქს ახლოს
სოფელ შავნაბადასთან, ჩვენი საექიმო მთავრობა კი ამ წამლის მასა-
ლას იბარებს გერმანიდამ, ე. ი. მალარიის წამლის, სხვა წამლების

მოპოვებისას მე არას ვამბობ, რაც ითქმის ერთსა და ორს წამლის მასალაზედ, იგივე ითქმის სხვა ბევრს ასეთებზედაც.

საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ ამ კაცმა ძრეელ მრავლათ იცის და იცნობს კიდევ სხვა და სხვა სახელებს, ანუ ტერმინებს ქართულს ენაზედ, როგორც ბატანიკის, ისევე ანატომის, ფიზიოლოგიის, ფსიხიოლოგიის, მინერალოგიის, აგრონომიის და სხვაც ბევრი ასეთების, მხოლოდ მათის სახელების მოხსენება იცის თავ-თავის დროს. როცა მისთვის არის საჭირო სადმე ავანტყოფის მკურნალობის დროს, ამის შესახებ მე აქ მოკლეთ ვლაბაკაკობ და იგი კი ქართული ტერმინების მხრით დიდის ღირსებით არის გარე მოცული, რაც აქ მე ასე მოკლეთ მოვსთვალე, არ იუიქროთ, რომ, იგი ერთს წელიწადს იყოს შესწავლილი, არა ამას ყველა ესენი შეუსწავლია ორმოცი წლის განმავლობაში, მათ შესწავლაზე ჰქონია დიდი ყურადღება მიპყრობილი.

საყურადღებოა კიდევ აი რითი: თვის მეცადინეობის დროს, ქართული „კარბადიმების“ პოვნის, შოვნის, გადაწერის და შესწავლის დროსაც-იგი თურმე დიდ-ყურადღებას აქცევდა უფრო ისეთ სატკივრების მკურნალობას, რის შეგნება ევროპის მედიცინას არა აქვს და რუსეთის ექიმებს ხომ სულ არაფერი მოეპოვებათ ასეთების, ამის მაგალითები გახლავთ აი რა.

სიმონ ცოტაძემ კარგათ და ზედ მიწევნით შეიგნო ბნედის ავად-მყოფობის მკურნალობის ოსტატობა და ამასთანავე მისი წამლის მომზადება

მეორე: საყურადღებოა ამისი მკურნალობა ისეთ ჭკუათა შემცდარების, რომელთა მკურნალობაც ევროპის მკურნალთათვის მოუჩინელია.

ეს კაცი კი ასეთ ავანტყოფებს უტყუვრათ არჩენს და ბევრიც მოუჩინია, ასეთივე პირობები გახლავს მაღარის სატკივრის საქმე, ეს კაცი ამისვე წამლებს აქვე საქართველოში პოულობს. რაც თითქმის ჩვენში არავინ არაფერი იცის.

მოგახსენებთ, რომ ამგვარი სატკივრების ცოდნა მას ისე აქვს გაკვეთილი, რომ მის დიპლომის მიუღებლობის შესახებ კამათი არის უმნიშვნელო საფუძველი, კმარა თვით ეს სამი სატკივრის სახელები, რომელიც ჩვენ აქ დავასახელებთ, **ბნედა**, **ჭკუაზედ** შემცდართა და **მაღარის** მკურნალობა.

III

ეს კაცი საყურადღებოა იმითხედ, რომ რის ცოდნა მას არა აქვს, რასაც მისი გონება ვერ მისწვდება, რაც მას იგი არ შეუსწავლია, იმისთანა სატკივრებს არც ხელს ჰკიდებს და არა მკურნალო-

ბას, თუმცა მასთან ხშირათ მოდიან სხვა და სხვა ავანტყოფები. მაგრამ იგი ხელს არა ჰკიდებს და მათ ჰგზავნის სხვა და სხვა სპეციალისტ ექიმებთან, ამის ცხადი საბუთია ის გარემოებაც რომ ამდენი ხნის განმავლობაში არ მომხდარა ერთი მაგალითიც რომ სიმონ ცოტაძის მკურნალობით ვინმე ავანტყოფი გაფუჭებულიყოს.

ეს არც ჩვენს ევროპიულათ ნასწავლ ექიმებს უნდა ეწყინოთ, რომ სიმონ ცოტაძე არჩენს ასეთ ავანტყოფებს, რის მორჩენაც მათ არ შეუძლიანთ, ამიტომ ივინი რათ უნდა იქმნენ წინაღმდეგენდი ამ ექიმისა, ან ამას რისთვის უნდა უკრძალამდნენ თვის ექიმობას, როცა იგი თავის ცოდნით ავანტყოფებს არჩენს, რაც არის მართალი და სასარგებლო, ამის შემდეგ აქ რა საქმე აქვს ამის უდიპლომობას, ან იმის არ ქონვა რა შუაში გახლავსთ და ან ამისთვის რა უნდა იყოს ამ დიპლომის ქონვა და ან არა ქონვა.

ქართული მკურნალობის და „კარაბადიმების“ ღირსების დაფასების საფუძველათ, ეხლა მე უნდა ვილაპარაკო აქ ჩვენი საზოგადო ისტორიის მიმოხილვით. ამით უნდა ვაუწყო ჩვენ ნასწავლ-ექიმებს, რომ ქართულს მკურნალობას და „კარაბადიმებს“ აქვს დიდი საექიმო მნიშვნელობა, მათ შესახებ გულგრილათ ლაპარაკი არ იქნება კარგი, მისიგაცნობა კი ჩვენთვის საჭიროებას შეადგენს, იმედი გვაქვს რომ ჩვენ ნასწავლ მკურნალთა აზრები შეიცვლება, საქმე აი რა ისტორიის პირობებშია მოთავსებული, ქართული მკურნალობის დიდი ღირსების. შესახებ, 1923 წელს, პატივცემულმა და მსწავლულმა ივანე ჯავახიშვილმაც წაიკითხა ლექცია და იქ დამსწრეთ აუხსნა და გააცნო ქართული მკურნალობის დიადი ღისება.

პატივცემულმა მეცნიერმა მთელ საზოგადოებას მოუწოდა, ისე, უნივერსიტეტის პროფესორებს და სტუდენტობასაც. მათ მკაფიოდ და მიუდგომლათ აუწყა ქართული მკურნალობის მდიდარი წარსულის ისტორია, სტუდენტობას დაავალა, რომ მათ უსათუოთ ქართულ „კარაბადიმებს“ ყურადღება მიაქციონ და მუყაითათ შეისწავლონ, რაც ღირსია მისი შესწავლის და დიდ ყურადღების.

ამის საფუძველათ პატივცემულმა მსწავლულმა დაასახელა მხოლოთ ერთი „კარაბადიმი“ სხვა წიგნები არ ახსენა მან, რომ მით ლექცია არ გაზვიადებულიყოს, მისგან დასახელებული „კარაბადიმი“ გახლავსთ თარგმანი სპარსულიდამ ქართულს ენახედ, თარგმნილი, ვინმეც ხოჯა ყოფილისაგან, მე XII საუკუნეში, უნდა მოგახსენოთ, რომ ეს წიგნი არის ქართული მკურნალობის ტრაქტატი, რაც ერთობ იშვიათი არის. ვიტყვი იმასაც რომ ამ „კარაბადიმზედ“ ნაკლები ღისებისა არ არის ჯანაოზ ექიმის კარაბადიმი მე VIII საუკუნეში ნათარ.

ამ „კარაბადიმს“ გარდა შესანიშნავია კიდევ XIV საუკ. ნათარგმნი სპარსულიდამ შარიე ზადეს „კარაბადიმი“ სახელდობრ „მუნთა ნაფი შეა“ ესეც დიდებული განძია“, სხვა „კარაბადიმებს“ ჩვენ არ ვახსენებთ, თუმცა სხვებიც ბევრია ქართველს ენაზედ ნაწერი ძველი წიგნები.

ყველას კარგათ მოეხსენება, რომ ქართველ ერს აქვს მდიდარი ისტორიული წარსული, ქართველი ერის კულტურული ცხოვრების და ღირსების ცნობები უკვე დასაბუთებულია და დამტკიცებული, ამის მეთაურები ბრძანდებიან მთელი ევროპის ნასწავლნი-მეისტორიანი, რომელნიც აღმოსავლეთის ერთი ისტორიაში კარგათ არიან დახელოვნებულნი, ამათ მოზღვევენ რუსთა მცოდნე ბარონ როზენი და უსლარი, ამათ კარგათ და ზედ მიწევნით აქვთ შესწავლილი საქართველოს და კოლხების წარსული ძველი ცხოვრების პირობები, მოვიყვან უსლარის შეხედულებას ქართველის ერი განვლილი უძველეს კულტურულ ცხოვრებას და შემძლელობაზედ, აქ, ჩვენი მარტოთ სიტყვები იქნება და ცნობები კი მათი სიტყვით: — ქართველი ერი, ანუ კოლხები არის უძველეს დროს კულტურული ერი, უძველეს დროსვე დაწინაურებულა კულტურულათ და ამაღლებული. იგი ყველაფრის საჭირო, ცოდნის შემძლელობით.

უძველეს დროის ქართველი ერი, ანუ კოლხები, ისე ყოფილან დაწინაურებული ღ ამაღლებული კულტურულათ, რომ ესენი თურმე თავიანთ კულტურით—ბევრათ წინ იყვნენ ბიზანტია ღ რომაელებზედაც, ქართველნი თუ რამოდენად იყვნენ თავის კულტურულათ წინ-წასულნი, ამას ასაბუთებს აი რა პირობებიჯ, თვით ბიზანტიელთ და რომაელთაც ქართველთაგან მიუღიათ თვისი კულტურული ცხოვრების დასაწყისი, ქართველებისაგან შეუსწავლიათ მათ ზღვაზედ მოგზაურობა, ნაგებისა და ხომალდების კეთება. კარგათ ბადეების ქსოვა, თევზის დაჭერვა, ზღვაზედ მოგზაურობის დროს ტაროსის ცნობა და ბევრნი სხვა ასეთნი.

გარდა ამის, თვით ბიზანტიელნი უძველეს დროიდან საქართველოს და ქართველებს უწოდებდნენ სახელათ „გიორგიას“ რას ნიშნავს ეს სახელი ქართულათ, ყველამ უწყის, რომ ეს—არის ქართულათ „მიწის მუშაკი“ ეს სწორეთ არის ნათქვამი, რადგანაც ქართველი ერი ძველადგანვე მძლავრად მიზღვედა მიწის-მუშაკობას, მაგალითებრ ხვნას, თესვას, პურის მოყვანას—მევენახობას, სულადის საქონლის მოშენებას ღ ნამეტურ მათ გამრავლებას, ამიტომაც ქართველი ერის ოჯახნი სავსე იყო პურით და სხვა საჭირო სურსათით. ესეთი პირობები ქართველი ერისა კარგათ იცოდნენ მთელს აღმოსავლეთის ტომებში.

ამბების გარდა, ამ ქართველ მიწის მუშებმა „გიორგიანებმა“ კარგათ იცოდნენ კლდების ქცევა, და მტვრევა, გზების გაყვანა, ქვებით მოფენა, ბოვირების კეთება, ხიდების, სოფლის კოშკების, გალანების, ციხეების და სხვაც ბევრი ასეთები, შემდეგ დროს, ანუ ქრისტიანობის ხანაში, ამ ქვის ხელოსნობას დაერთვა ქრისტიანული ეკლესიების კეთების ოსტატობა და სხვაც ბევრი ასეთი.

რის ცოდნა შეგნებაც მართლაცა და ქრისტიანობაში დიდად გაპარწყინდა და წავიდა წინ, ამ ხელოსნობამ მთელი საქართველო მორთო თავის ოსტატური ცოდნის სამუშაო საქმების ნაშთებით.

ამ ქვის ტეხას, მტვრევას, ქვების ნაშთებით ეკლესიების და— მონასტრების კეთებას თან მოჰყვა ქართველთაგან ქვის ჩუქურთმის ოსტატობის განვითარება, ქვის ქანდაკები და შემდეგ ანუ მეტერთ მეტე საუკუნის ნახევრიდამ ქართული მოზაიკაც, ქართული ჩუქურთმის, ქანდაკების და მოზაიკის აღორძინების შესახებ მე თამამათ შემიძლიან ვილაპარაკო, ქართველი ერის კულტურულათ ამალღებული ცხოვრების შესახებ.

ჩვენ თუ ვართ კულტუროსანი ხალხი, მაშინ ამას არც უნდი ლაპარაკი, რადგანაც რასაც ჩვენ ვლაპარაკობთ იგი სულ ჩვენი წინაპრებისაგან არის აშენებული და გამშვენებული, ასეთი ცნობების მოყვანით ჩვენ უფრო შორს წავალთ.

კავკასის თემზედ ქართველ ერს ძველათგანვე ეკავა ერთობ დიდი მანძილი, აღმოსავლეთ საქართველოს მიჯნა თავრიზთან იყო, დასავლეთ სამხრეთ მხრით აზრუმთან, აღმოსავლეთ ჩრდილო იყო კასპის ზღვა და აღრებადგანი, დასავლეთის ჩრდილო იყო კავკასის მთები და ოსეთი, ამ სივრცეზედ სცხოვრობდა ოცდა რვა მილიონი ხალხი, მაშინ ქართლი იყო 2880 სოფელი, აქ სცხოვრობდა ექვსი მილიონი ხალხი, სამცხე საათაბაქოში იყო 2600 სოფელი, აქა სცხოვრობდა ექვსი მილიონი ხალხი, კახეთში 1800 სოფელი იქ ყოფილა ოთხი მილიონი ხალხი, იმერეთი იყო 3600 სოფელი იქ სცხოვრობდა 12 მილიონი ხალხი, სულ ერთათ — 28 მილიონი ხალხი. ამის შესახებ ჩვენ ცალკე ვრცელი სტატისტიკური გამოკვლევა გვაქვს.

ქართველ ერის რიცხვი სჩანს უძველეს დროიდან, საქართველოს სამეფოს ყოველთვის გამოჰყვანდა ოთხი მილიონი—ჯარის კაცი ანუ მხედარი.

მეხუთე საუკუნის ნახევარს, როცა ვახტანგ მეფე გამეფდა— მაშინ მას ჰყვანდა ქართველი ჯარი, რომელთ რიცხვიც შესდგებოდა ოთხი მილიონი ჯარის კაცისაგან.

მაშ როგორ იქნებოდა, განა ვახტანგი გაბედავდა ადვილათ, ინდოეთში წასვლას, ეს შეუძლებელი იყო, მაგრამ მან გაბედა ინდოეთში წასვლა, რადგან მის ჯარის რიცხვი იყო ოთხი მილიონი. საქართველოდამ ინდოეთში მცირე ჯარით ვერ წავიდოდნენ, მერმე იქიდანაც ხელცარიელი ხომ არ დაბრუნდებოდა, მაშინ შემოიტანა მან ინდოეთიდან საქართველოში აბრეშუმის ქიის თესლი და სხვა ბევრი ასეთი.

მეხუთე საუკუნიდამ მოყოლებულია VI და VII საუკუნეშიდაც ასე სჩანს ქართველთ სამხედრო ძალა, ქართველებმა VI საუკუნიდამ შეისწავლეს ქალდეურის ენა, ინდოურის, ებრაულის, არაბულის და სხვა ენებისაც VIII საუკ. ქართულ ენაზედ სთარგმნიან ჯანაოზ ექიმის „კარაბადიმსა“ მთარგმნელის ვინაობა ჩვენ არ ვიცით, მაგრამ უნდა ვიფიქროთ, რომ მთარგმნელი იქნებოდა დიდათ განათლებული კაცი, უამისობა არ შეიძლებოდა, მას უნდა სცოდნოდა ჯერ ბიზანტიური ენა. ზ მერე არაბული, ცხადი საქმეა მაშინდელ დროში ასე, ამ ძველი ენების მცოდნე პირი არ იქნებოდა უბრალო ვინმე, გარდა ამისა ამას მოითხოვდა თვით საექიმო წიგნის თარგმნის ღირსებაც, თუ არ კარგათ მცოდნე მკურნალობის, უამისოთ ვერ გაბედავდა მის თარგმნას.

ასე და ამ გვრათ, საქართველოს სახელმწიფო ისე დაწინაურდა მაშინ, რომ ნელ. ნელა XI საუკუნოში, მანიმ იმ სიმაღლემდინ მიღწია, რომ საქართველოს მეფე ბაგრატ IV ბიზანტის მწერლებმა კეისართა—კეისარი უწოდეს, ესე იგი იმპერატორი. ამ მეფემ ცოლათ შეირთა ბიზანტის იმპერატორის, რამანოზის და ელენე, მაშ როგორ იქნებოდა ეს, რომ ბაგრატ IV არ ყოფილიყო ძრიელი კეისარი, უამისოთ მას ვინ მისცემდა ბიზანტიის იმპერატორის დას ცოლათ, არავინ; რომ ჩვენი ლაპარაკი მართალია და რაც ძველის ძველათ ქართველი ერი ამადლებული და დაწინაურებული იყო, როგორც ხალხით, ისევე სამეფოს წყობილებით და თვით სამეფოს ვერცხლის ფულებითაც, ავას ცხადათ აჩენს ბართაშვილისაგან რუსულათ დაბეჭდილი 1840 წელში პეტერბურგს, სახელდობრ „ნუმიზტიკური ფაქტები ქართული ფულების“.

ეს წიგნი თავის ფაქტებით ისეთი განძია ქართველი ერის წარსულის ამადლებულის ცხოვრების, რასაც მოწმობს ის გარემოებაც, რომ ამ რუსული წიგნიდამ დიდათ ისარგებლა საფრანგეთის მსწავლულ ლანგლომ და 1870 წ. პარიზში ეს წიგნი ფრანგულათაც დაბეჭდა, სადაც ქართველი ერი ლანგლომ მოიხსენა დიდის კულტურის წარსულის. ქრისტეს წინა დროის, ქართულის ვერცხლის ფულის გამო, მსწავლულმა ლანგლომ ქართველი ერი თავის კულტუ-

რით რომს ღ ბიზანტიას შეადარა ღ აღმოსავლეთის ხალხებში ქართველი ერი ასურისტანის და ქალდეველთა შესადარებელ ხალხათ ახსენა.

იმ დროს მოიროთო, საქართველოს ერში ბევრი რამ და ყველა ზედ უკეთესად ეკლესიათა ღ მაშენებლობათ და მისი შემკობილობა: ჩუქურთმა, ქანდაკება ხელოვნურის მუშაკობით ყველა დარგში, მაშინ იქმნა ქართული მოზაიკის შემოღება, იმავე დროს შემოღებულ იქმნა ეკლესიებში ფერადის წამლებით ხატების ხატვა, რაც საყურადღებოა ჩვენს—ისტორიაში, ამათი ნიშნები დღემდინ დარჩენილა საქართველოს ძველი საეკლესიო ნაშთები.

არ შეიძლება, არ ავნუსხოთ ისიც რომ XI საუკუნეში, ისე ამაღლდა საქართველო და ისე დაწინაურდა სწავლა-განათლებით, რომ იმ დროს ქართველ მსწავლულთაგან შემოღებული და გავრცელებულ იქმნა ქართული საგალობელი ნოტებიც, ამ ნოტების დამწერი სხვათა შორის, სჩანს ვინმე მსწავლული მიმეილ მოდრეკილი XI საუკუნეში, იმავე დროს გაშენდა საქართველოს ერში მრავლათ სახელოსნო მუშაკობა, მაშინ იწყეს მურღულის ხევეში ღ გააკეთეს სხვა და სხვა მადნები, თითბრის მადანი, სპილენძის მადანი, ტყვიისა, რკინისა, თუთიისა-ცინკის და სხვაც ბევრი ასეთები.

დიდათ საყურადღებოა კიდევ ნამეტურ კარგის შენობების კეთება-ქარვასლების, ხიდების, ციხე-კოშკები და დიდი ეკლესიები, როგორც ხახული, იშხანი, და სხვებიც, რაც ამშვენებს თვით რომის ისტორიასაც.

იმავე საუკუნეში საქართველო ამაღლდა ბევრნაირად, არ-ჩამორჩა ქართველი ერი ვაჭრობაშიაც.

იმავე საუკუნეების მოჰყვა აბრაშუმის აღებ-მიცემა, აბრეშუმის ძაფი იმდენი ჰქონდათ რომ ქართველნი ვაჭრობდნენ ბიზანტიას და სხვა ქვეყნებშიაც, იმავე საუკუნოში მოჰყვა საქართველოში დიდრონი სკოლების კეთება რისაგანაც დღესაც კი ჰკვირდება მათი მნახველი, სკოლები აქვანდათ ყველა ხარისხისა, დაბალი, საშუალო და მაღალი, რომელიც უდრიდა აწინდელ აკადემიების და უნივერსიტეტების, ამის მაგალითები ბევრია, საქართველოში, იმის ნიშნები გახლავს ხახულის შკოლა, ტბეთის, იყალთოსი და ბევრიც სხვანი. ენით უთვლელნი.

ქართველ ერში გაბრწყინდა სწავლა იმ დროის ყველა მეცნიერების და ფილოსოფიისა, გავრცელდა ენების ცოდნის მიმდევრობა.

ზედ მიწვევით სწაულობდნენ მატემატიკურ საპასექორ ცბრილს, დროთა აღრიცხვას და მის ამინდებს, მთვარის გავლენით, ნამეტურ

ტაროსის ცნობა, ვარსკვლავი მრიცხველობის და მის ობსერვატორიების მნიშვნელობას, რომელიც თურმე ქებულ იყო მთელს აღმოსავლეთის ქვეყნებში.

ამის შესახებ შლოსერიც სწერდა თავის „მსოფლიო ისტორიის“ მეხუთე ტომით, რომ მთელს აღმოსავლეთის ქვეყნებში, ყველაზედ განთქმული ობსერვატორია თფილისში არისო ეს ცნობა როცა ისტორიკოს სულხან ბარათაშვილმა ამოიკითხა, მის სიხარულს თურმე საღვარი აღარ ჰქონდა.

ჩვენი ტომის შესახებ უცხოთა ტომთა მწერლების ისტორიის ნაწერებში, ბევრი რამ არის თქმული და ნაწერები, მაგრამ სამწუხაროთ, იგი ჩვენთვის სულ მკვდარია და ჩვენ მისი არაფერი ვიცით. ყველასფერი ჩვენთვის დაკარგულია და მიუწოდებელი.

აი ამის ერთი მაგალითი, პატივცემული მოსწავლული ივანე ჯავახიშვილმა თავის საფუძვლიანი გამოკვლევა-საქართველო-ისტორიაში, რაც ჩვენის ყურებისათვის უნდა იყოს უცხო და ხამი, პატივცემულ პროფესორს ასეთი ცნობებიც მოჰყავს, სხვათა შორის, ქართველებში XII საუკუნეში, გამრავლებული ყოფილა საქართველოში, ყველა ქართველი თურმე კარგათ იცნობდა ცვეტნოი კაპუსტას, ევროპაში კი ეს ცვეტნოთ კაპუსტა ამერიკის პოვნის შემდეგ შემოსულა, ეს გარემოება გვაძლევს საბუთს, რომ თამამათ ვილაპარაკოთ ჩვენი ცხოვრების ძველს კულტურ ამალღებულს მნიშვნელობაზედ. დღეს კი ჩვენ ცვეტნოი კომბოსტოს სახელიც არ ვიცით. ვიცით კომბოსტო და სხვმ კი არაფერი.

XII საუკუნეში, საქმე ისე მოეწყო, რომ მთელ საქართველოში აღარ დარჩა დიდი მთები და ველები, რო იქ არ ყოფილიყოს გაყვანილი, დიდი არხები, ამის მაგალითია ყარაის არხი, ურბნისის არხი, არაგვიდამ ჰავლაბარში გამოყვანილი რ მთელს ივრის ხეობაზედ გაყვანილი არაგვი, იორის ტოტის გაყვანა, ქსნის ტოტის გაყვანა, ლიახვის და სხვაც ბევრი ასეთების, რომლითაც მორთული იყო მთელი საქართველო.

აქ ამის მგზავ ცნობებით თავს არავის შევეუწუხებთ, ჩვენთვის ესეც კმარა, რომ ვიცოდეთ ჩვენი წარსულის დიადი მნიშვნელობა ერთ გარემოებას კი მივაქცევთ ყურადღებას, ესგ ახლავს, დავით აღმაშენებელისაგან საქართველოს სოფლებში: საექიმო ქსენონების დახსნას, ეს ამით საყურადღებოა და პატივსაცემი ქართველი ერის ცხოვრებაში, რომელ ანბავიც „ქართლის ცხოვრებაში“ დიდის პატივისცემით არის მოხსენებული, ეს გარემოება გვაძლევს საბუთს, რომ ვი-

ფიქროთ თუ ქართველი ერი რამოდენათ იყო დაწინაურებული კულტურულათ და მასთან ქართულ მკურნალობის ცოდნაში.

ეხლა აქა ვსომ კითხვას, თუ რას ბრძანებს გონიერი მკითხველი? ნუ თუ ასე მოწყობილ და მომზადებულ ერს კი თავისი სახელმწიფოში არ ექმნებოდა სწავლა ცოდნის სამზადისი, ნუ თუ ქართველი ერი ასეთი რიცხვის ძლიერებისა და ცოდნის. რომ მათ თავიანთ თავისათვის ექიმობაში არაფერი ცოდნა ჰქონოდათ, ეს შეუძლებელი იყო, ამიტომ ისე გამრავლებულ და კულტურულათ აღორძინებულნი ერნი სხვერპლნი-ყოფილიყვნენ უმეცარი ექიმბაშების, ჯადობაზების და ასეთი მკითხავ. მარჩიელების. რომლითაც ეხლა არის სავსე ჩვენი ქვეყანა.

მოგახსენებთ, რომ არა და არა, ეს ასე არ გახლავს, საქართველოს ერს თავის დროისა და შეძლების გვარათ, როგორც სხვა დარგებზედ, ისევე ექიმობაზედ, დოსტაქრობაზედ, მკურნალობაზე და წამლების კეთების ცოდნაზე შესაფერი მომზადება ჰქონიათ, იმიტომაც იყო რომ ქართველებმა თვით უძველეს დროიდგან დაიწყეს ვრცელო საექიმო წიგნების წერა და ქართულ ენაზედ თარგმნა მათი.

ადგენდნენ და სთარგმნიდენ სხვა და სხვა ენებიდამ უზარმაზარ ტომებს და მით აფუძნებდნენ ქართველ ერში „კარაბადიმების“ რიცხვს-და მთელ საქართველოში მის სწავლას.

ქართული მკურნალობის ისტორია ასეთი მდიდარია და შუქიანი ვარსკვლავი გახლავს, მას აქვს მეტად დიდი ისტორია, ჩვენ „ქართლის ცხოვრებაშაც“ ბევრ სალაგას არის ასეთი სიტყვები მოყვანილი.

„მევე გახდა ავათ, შეიყარნენ ექიმი ღ ღ დოსტაქარნი, წამალთა ქურქელთანი სულ წამოცარიელდნენო“ არის კიდევ ნათქვამია „ქურქელნი წამალთანი სულ წამოცარიელდნენ „ამ სიტყვებიდამ სჩანს კარგათ, თუ ქართველ ერს თვით წამლების კეთება, წამალხანების მნიშვნელობაც თუ პროვიზორობაც როგორ კარგათ სცოდნიათ ქართველებს.

უნდა ითქვას, რომ რაკი საქართველოში ასე იყო მკურნალობა დაწინაურებული და მას ჰყვანდა თავისი დამამშვენებელი-ექიმი, დოსტაქარი და მკურნალი, თუ კი მათ აქვდათ თავიანთი საექიმო სკოლებიც, სკოლებში ჰყვანდათ მოწაუვებიც, რომელნიც სწავლობდენ ქართულ მკურნალობას და ბოლოს ასეთის სწავლით გამოდიოდნენ ექიმობის ასპარესზედ, ამიტომაც დაურღვევლათ ითქმის რომ ქართულ სამკურნალო სკოლების უმთავრეს საუნჯეთ უნდა ჩაითვალოს ქართული „კარაბადიმები“

სწორეთ ეს გახლავს და ამის ნაყოფი, რომ სიმონ ცოტაძემ აქედამ და ამ სკოლის „კარაბადიმებიდამ“ მიიღო თავისი ცოდნა, აქ, არავინ იფიქროს, რომ აქ მოთვლილ სიმონ ცოტაძის მკურნალობის ოსტატობა მოგონილი, ან გაზვიადებული ქება იყოს, არა. ასე არ არის, ამ კაცს რათ უნდა ქება. დიდება, როცა მის ცოდნასა და შეგნებას საექიმო ასპარეზედ თვით მისივე საქმენი ამართლებენ, ამიტომ ჩვენი ვალდებულება გახლავს, რომ სიმონ ცოტაძის შორომას პატივის თვალთ შევხედოთ, მისგან ცნობილ უნდა იქმნეს, თუნდ ბნელის მკურნალობის სამახსოვროთ, რამე კეთილის მოგონებით ავ-ნუსხოთ, ეს აუცილებელ საჭიროებას შეადგენს ჩვენთვის, ვინაიდან მარტოდ ამ ბნელის მკურნალობა წარმოადგენს ერთს დიდს საუნჯეს, არა მარტო სიმონ ცოტაძის შრომის დასაფასებლათ, არამედ თვით ქართული ძველი სამკურნალო „კარაბადიმების“ პატივის საცემათ, რომ ქართულს „კარაბადიმებში“ მოიპოვება ისეთი ძვირფასი მკურნალობის ცოდნა და მისი წამლების კეთების ოსტატობა, ეს გარემოება ქართული მკურნალობის პატარა ღირსება არ გახლავს.

ამის საბუთს ჩვენ გვაძლევს სიმონ ცოტაძის ის დაუფასებელი შრომაც, რაც კი ამ 40 წლის განმავლობაში უშრომია, ძველის ძველი „კარაბადიმები“ უგროვებია და მის მერმე ყველა იგი თავისთვის უწერა და მით უმრავლესია ეს ძველი იშვიათი საუნჯე „კარაბადიმები“

ასეთი შრომით სიმონ ცოტაძე დაღალული გახლავს, მის დაღალვა პატივსაცემია მით უფრო, რადგანაც მას თავის მუყაითობით ბევრი ძველი „კარაბადიმები“ უშოვნია, მეტად ძველი, დიდათ იშვიათ საპოვნელ, დიდის შრომით აღვილათ საპოვნელი და სანახავი გამხდარა, ვინაიდან ყველა იგინი მას გადმოუწერია.

ამ გარემოებას დიდი მნიშვნელობა აქვს, ერთის მხრით იმითიც რომ ამათი პოვნით და გაცნობით თვით ჩვენი, „კარაბადიმების“ ღირსება ამალღებულა და მასთან ჩვენი წარსულის დიდი ღირსებაც ჩვენთვის გასაცნობი აღვილი გამხდარა, ეს გარემოება ჩვენთვის ცხადია და ნამდვილი, ქეშმარიტი საბუთით ჩვენის დიდის კულტურულის წარსულისა.

ასე და ამ გვარათ, სიმონ ცოტაძეს თავის ექვს ტომიან „კარაბადიმების“ ტომებში, რომელნიც მას გადაუწერია ახლად და აღუდგენია მათი არსებობა, მათში დაცული გახლავს ქართველი ერის დიდი კულტურული საექიმო ცოდნის დიადი არსებობა, განვილი დროში, რაც მართლაც დიდი საპატიო საქმე გახლავს ჩვენს დროში, იგი დიდი სარკეა ჩვენის წინაპრების ღირსების და ნამეტურ იმ პირო-

პეზის თუ ჩვენი წინაპრების მკურნალნი როგორის მაღალის საექიმოს ცოდნით იყვნენ დაჯილდოვებულნი და ამალღებულნი.

დღეს ქართველი ერის წინაშე, სიმონ ცოტაძისაგან გადაშლილია და მოფენილი მის მიერ გადაწერილი ძველი „კარაბადიმები“ ეს საუნჯე ჩვენს კოსმოპოლიტურს ხანაში, ჩვენი არა აობისა და უაზრო ყოფის დროს, იგი ისეთი დაუფასებელი განძია ჩვენთვის, რომ მაზედ ხმის ამოუღებლობა იქნება ერთის მხრივ მიუტოვებელი ცოდვა.

სიმონ ცოტაძის სამკურნალო „კარაბადიმები“ გადაწერილია და აღდგენილი გახლავსთ, იგი ჩვენ თვალ წინ გვიშლის და გვაძლევს ჩვენის ძველის საექიმო დიდ ღირსებას და ცოდნას ჩვენის წარსულის უაღრეს კულტურულ ძალას, ამიტომ ჩვენი ზნეობრივი ვალია, რომ ასეთი კაცის შრომას ყურადღება მივაქციოთ, მისი 40 წლის შრომა და ამაგი პატივისცემა დაფასებით უნდა შევმოსოთ.

რადგანაც მის შრომით და შუამდგომლობით ჩვენ თვალ წინ გადაშლილია მთელი ჩვენის წარსულის სამკურნალო კულტურული ღირსება და მისი ძალა, დღეს ამის შრომით ჩვენ კარგათ ვიცით და—ვიცნობთ ჩვენის მკურნალობის დიადის ღირსებას, ამ კაცის შრომას ძალით ჩვენ ვაფასებთ ჩვენი წინაპრების ცოდნას, ამიტომ ვაღიარებულნი ვართ, რომ სიმონ ცოტაძესაც მაღლობა ვუთხრათ მისი ამდენი ხნის შრომა რამე სიკეთით დავაფასოთ.

ესევე საპატიო „კარაბადიმებით“ ჩვენ საფუძველს გვაძლევს, რომ მაღალის კილოთი ვიძიოთ ჩვენი ქართული მეცნიერულ მკურნალობის ძიება და ვითხოვოთ, რომ საქართველოს უნივერსიტეტში საექიმო დარგზე უსათუოთ დასმული უნდა იქმნეს ქართული „კარაბადიმებს“ შესწავლის საქმე, ამისთვის სხვა რა არ იყოს რა, ჩვენ მარტო სამი სენის მკურნალობას დავასახელებთ, რომელნიც ქართული „კარაბადიმების“ მკურნალობით განიკურნებიან, ეს სამი სატკივარი აი რა გახლავსთ.

1) ბნელით ავანტყოფობა და მისი მკურნალობა, რის წამლებიც აქვე საქართველოში მოიპოვება და არა სპარსეთში.

2) მაღარიის ავანტყოფობა, რომლის წამლებიც აქვე საქართველოში მოიპოვება.

3) სულით ავანტყოფთა, რომლის წამლები აქვე საქართველოში მოიპოვება, სხვა სატკივრებს ჩვენ აღარ ვახსენებთ, თუმცა ქართულ „კარაბადიმებში“ სხვა სატკივრების მკურნალობაც აღმოჩნდება, ეს იქნება თვით მათ შესწავლის სათანადო პატივისცემა და მოპყრობა.

იგი რომ ღირსია პატივის ცემის და შესწავლის, ამას—ცხადათ სიმონ ცოტაძისაგან გადაწერილი, კარგათ დალაგებული და ლამაზათ მოწყობილი და დაცული „კარაბადინები“ გვიკარნახებენ უამისობა კი დიდი ცოდვა იქნება და სირცხვილი ქართველი ერისა და ინტილიგენციისათვის.

შეიძლება, ქართულ ძველ „კარაბადიმებში“ ბევრი ისეთი მკურნალობა იყოს აღწერილი, რის ცოდნა ევროპიულ და რუსულ მედიცინას არ აქვს, ამიტომაც ქართული „კარაბადიმების“ შესწავლა, გაცნობა უნდა იქმნეს უსათუოთ და არა დევნა და გმობა მისი ძირიან ფესვიანათ, რადგანაც ქართულ მკურნალობას აქვს მეტად მდიდარი ისტორია, იგი წარმოადგენს არამც თუ მარტოთ ქართულ მკურნალობა და დოსტაქართა ცოდნას, არამედ იგი არის სრული სახე და სალარო მთელის აღმოსავლეთის ერთა მკურნალობის ისტორიის, იგი არის კრებული ინდოეთის მკურნალობის, ქალდეველთა, არაბთა, სპარსთა, ოსმანთა, სომეხთა და ბევრი სხვების.

ეხლა, როდესაც დაარსდა საქართველოს ერის კომუნარული მთავრობა, იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ იგი დაიცავს საქართველოს ისტორიის სამართლიანობას და ამ ისტორიულს დაჩაგვრას არ მისცემს ნებას, რომ იგი არსებობდეს იმ წესებით, როგორც იგი დამყარებულ იქმნა რუსეთის მონარქიის წესწყობილებების დროს.

თუ ქართული სამკურნალოს „კარაბადიმში“, ისეთი მკურნალობას, რასაც მონარქიულის მედიცინისათვის უცხო და ხამი იყო, მაშინ რა დააშავა ქართულ მკურნალობის სიკეთემ, იგი რათ უნდა იქმნეს გმობილი და არ შეუწყნარებელი მხოლოთ მიტომ, რომ ქართულ „კარაბადიმებით“ განსწავლილ ექიმებს არა აქვსთ მონარქიული მთავრობის დროის დიპლომი, ამის ძიებით ჩვენ ბევრს არ ვილაპარაკებთ, ეხლა მოვიყვანთ აქ ცოცხალ მაგალითებს, რაც გამოაჩენს ცხადათ ქართული მკურნალობის სიკეთეს. და მნიშვნელობას.

ჩვენს „ქართ. ჩეკაში“ ავათ იყო სამი მოხელე, ესენი იყვნენ ავათ. მალარით, იგინი რუს. მონარქის დროის დიპლომიან ექიმებმა ვერ მოარჩინეს, დასნეულდნენ, ამიტომაც სამსახური დაკარგეს და ავათმყოფები და დაავადებულნი მშიერნი იხოცებოდნენ, ამათ შეიტყეს ქართული მკურნალობის ცნობები და მიმართეს ქართულათ, განსწავლულს სიმონ ცოტაძეს და სთხოვეს ამის მკურნალობა, მკურნალმა ავანტყოფებს აუწყა, რო მე თქვენ მოგარჩენთ, მაგრა რაკი მე საექიმო დიპლომი არა მაქვს, შიშით ვერ გავებდავ ხელს მოკიდებასაო, ავანტყოფ რუსებმა მოისმინეს, უთხრეს: ჩვენ დიპლომს რა თავში გიხლით, ჩვენ მორჩენა გვინდა და არა დიპლომი, მაგ-

დიპლომიანებმა ჩვენ ლოგინში ჩავვაწვინეს, ჩვენთვის მავის ხსენებას არაფერი მნიშვნელობა არა აქვს, ძალა დაატანეს, მკურნალმაც მოჰკიდა ხელი და მოარჩინა კიდეც.

ახლა საკითხავია ისიც თუ ამა ავანტუოფებს რა უნდა ექნათ, უნდა დახოცილიყვნენ უწამლოთა, რათა მიტომ, რომ რაკი მათ მომჩინენ ექიმს, დიპლომის არ აქვნდა, წამალი არ უნდა მიეღოთ მისგან? ექიმის დიპლომი არ ქონვას ამათ არ მიაქციეს ყურადღება, მისგან წამალი მიიღეს და მორჩინენ კიდეც, დავასახელებთ 1. პოგორელოვი 2. „შაშურკინი და 3. ნაზაროვი, ეს კაცები დღესაც „ქართ ჩეკაში“ მსახურებენ, რომელნიც ცხადათ დასაბუთებენ ამას. ეხლა აქ სათხოვარი და საჭიროა რომ ამ ქართული დიპლომით განსწავლულ კაცს მიეცეს, ნებართვა რომ მას თავისუფლათ შეეძლოს მკურნალობა.

დროა, დრო პატივცემულნო მოქალაქენო. რომ ჩვენი წინაპრების საექიმო მეცნიერობა არ დავკარგოთ, ვისარგებლოთ და გამოვიყენოთ იგი რის მცოდნეც არის სიმონ ცოტაძე, ეს ერთათ ერთი კაცია საქართველოში დარჩომილი, რომელმაც იცის ქართული მკურნალობა, ამიტომ ჩვენც უნდა გაუბრთხილდეთ მას, მისის მეცადინეობით ჩვენ მივალწევთ დიდ საექიმო წარმატებას, შევისწავლით ბევრს რამეს ისეთს, რაც ევროპისა და რუსეთის მედიცინოსათვის უცნობია და მკედარი, ასეთი მნიშვნელობა აქვს ამას, ამიტომ ჩვენც ვალდებულნი ვართ რომ მის მნიშვნელობაც არ დავკარგოთ, იგი გამოვიყენოთ ჩვენს საკეთილ დღეოთ.

ამისათვის საჭირო არის სულ სამი სატკივრის მკურნალობის უფლება 1. **ბნედის** 2. **ჭკუაზედ შეშლის** და 3. **მაღარიის**. ეს არის, მეტი სხვა არაფერი სატკივრების.

ამის ნება რავას ითხოვს, რის ცოდნაც აქვს და ამ ავანტუოფებასაც. არჩენს, სხვა სატკივრებს ეს ხელს არ ჰკიდებს.

96.